

det norske retsvæsen for åbenbar uretfærdighed og retsfornægtelse (injustice patente og (anden) déni de justice).

Efter den norske straffelov af 1902 § 86 straffes den, som under en krig, hvori Norge deltager, eller med sådan krig for øje yder fjenden bistand i råd eller dåd eller svækker Norges eller nogen med Norge forbunden stats stridsevne. Straffen er hæfte i mindst 3 år eller fængsel fra 3 år indtil på livstid. Som bekendt har denne forud for krigen 1940—45 givne strafferetlige hovedbestemmelse om landsforræderi dannet grundstammen i det kompleks af retsregler, som er kommet til anvendelse i retsopgøret med de norske landssvigere. Den svenske undersøgelses første afsnit (s. 15—59) beskæftiger sig med spørgsmålet, om anvendelsen af § 86 og udfyldningen af denne bestemmelse gennem landssvigslovgivningen har været berettiget. Spørgsmålet besvares benægtende. Skønt det er af internt strafferetlig karakter, tillægger forfatterne ikke den norske højesterets synspunkter nogen betydning. De vigtigste retsafgørelser og deres begrundelse er end ikke refereret i det foreliggende skrift.

Derimod søger forfatterne at give problemstillingen en folkeretlig karakter ved indledningsvis at drage det folkeretlige krigsbegreb ind i argumentationen. Fra denne side er imidlertid intet at hente til støtte for det standpunkt, at der ikke har foreligget «krig» i Norge. Vel har det folkeretlige krigsbegreb uskarpe grænser,¹ men lige meget hvilken af de i betragtning kommende fortolkninger man vil lægge til grund, er det hævet over enhver tvivl, at der har hersket krigstilstand mellem Norge og Tyskland under hele besættelsen. Dette må skriftets forfattere også selv anerkende, se s. 31, hvor det betegnes som «utvivlsomt», at krigens begyndelse må regnes tilbage til den 9. april 1940, og s. 48, hvorefter den folkeretlige krigstilstand fortsat opretholdtes efter de norske troppers våbennedlæggelse i juni 1940, se endelig også sammenfatningen s. 53: «Slutsatsen blir sålunda, att krigsrörelserna i Norge fördragsenligt upphörde genom överenskommelsen i juni 1940 om vapnens

¹ Se Alt Ross i Nordisk Tidsskrift for international Ret 1945 side 61 ff. og Stephan Hurwitz sammesteds side 140 ff.

nedläggande och att norska krigshandlingar därefter icke ägde rum på det norska landterritoriet, men att folkrättsligt krigstilstånd fortfarande bestod.» Det må på denne baggrund betegnes som misvisende, at man i den ovenfor citerede udtalelse i skriftet s.lo, hvor det egentlige responsum gives, uden videre erklærer som en af undersøgelsens konklusioner, at svenske borgere er blevet dømt for «landssvik under krig» begået på en tid, da efter svensk opfattelse «kriget i Norge (var) upphört».

Da det således ikke har kunnet bestrides, at den norske landssvigslovgivning udelukkende har ramt handlinger, som er begået under krig i folkeretlig forstand, fører forfatterne undersøgelsen over på spørgsmålet, om krigsbegrebet i forhold til strfl. § 86 må forstås i en snævrere forstand end det folkeretlige krigsbegreb (s. 53—54). Det hævdes, at krigstilstanden kun var af «formel natur», efter at kamphandlinger mellem tyske og norske troppestyrker var ophørt på norsk territorium, og det bestrides, at strfl. § 86 omfatter bistand til fjenden under en krigstilstand af denne art, se dog det noget forsigtigere udtryk s. 54 øverst, hvorefter det blot kan «uppenbarligen ifrågasættes», om forskellige former af bistand til fjenden «under ett formellt krigstilstånd utan krigshandlingar» kan falde indenfor rækkevidden af strfl. § 86.

Som argument for en indsnævrende fortolkning af «krig» anføres, at det efter strafferammen i § 86 (minimum 3 års hæfte) må være klart, at der alene sigtes til så groft forræderiske forhold som dem, der kan forekomme, medens kamphandlinger finder sted. Argumentet er uholdbart. Hverken lovens forarbejder, dens tekst eller reale grunde kan føre til at anse den for uanvendelig i en som krig folkeretligt anerkendt tilstand, hvor nationens lovlige regering fra sit påtvungne eksil i udlandet gør alt, hvad der står i dens magt for at fremme kampen mod den fjendtlige besættelsesmagt. Hvilke former for bistandshandlinger til fjenden der under en sådan situation skal anses omfattet af kriminaliseringen, er et andet spørgsmål. Strafferammen kan ved afgørelsen heraf være af vejledende betydning, men det ville være urimeligt at antage, at den i det foreliggende tilfælde generelt skulle udelukke anvendelsen af den omhandlede bestem-

rättsapp-
görelsen...)

113446

Tidsskrift for rettsvitenskap, avg. 69, 1956.
LB 8. april 1997.

melse. Erfaringerne fra den sidste verdenskrig har overalt i de okkuperede lande givet anskuelsesundervisning i, at der under en besættelse, som indtil videre har suspenderet muligheden for åben kamp på det pågældende territorium, kan udøves landsforræderisk virksomhed i alle, også de groveste, former, og en påstand om, at straffelovgivningens hovedbestemmelse om landsforræderi netop da skulle være uanvendelig, er helt urimelig.

Men anvendelsen af strfl. § 86 står og falder jo ikke med, om de strafbare handlinger er foretaget «under krig» i den ene eller anden forstand. Også handlinger foretaget «med krig for øje» omfattes af bestemmelsen. Forfatterens behandling af spørgsmålet om den heri liggende straffehjemmel (s. 54 ff.) er lige så angribelig som deres behandling af selve krigsbegrebet. Det hævdes, at bestemmelsen kræver bevidsthed om faren for krig (lig kamphandlinger), og at man ved bedømmelsen af, om en sådan fare foreligger, må lægge afgørende vægt på den «almindelige mening» i Norge på det pågældende tidspunkt. Dette kan til dels være rigtigt nok, men når det videre hedder, at kongens proklamation ved afrejsen fra Norge ikke gav utvetydigt udtryk for, at krigen skulle vedvare, og at der efter den almindelige mening i Norge ikke var fare for nye krigshandlinger, må man uægtelig undres. Det må dog tilføjes, at der til denne del af udredningen føjes et vidtrækkende — men i det konkluderende responsum forbigået — forbehold, hvorefter det nu anførte alene skal have gyldighed med henblik på den første tid efter den norske kapitulation. «Först vid en senare tidpunkt bör det med någon rätt göras gällande, att den enskilde bort hava krigshandlingarnas återupptagande «for øye» och att förty åt fienden lämnat bistånd kunnat med fog bedömas såsom uppsåtligt och därför straffbart krigsforræderi enligt strafflagen § 86» (s. 57).

Selv denne indrømmelse har dog været for meget for en af udredningens forfattere, der i en dissens (s. 57—59) rent ud påstår, at § 86 forudsætter, at regulære krigshandlinger foregår eller må anses umiddelbart forestående, og at straffelovens krigsbegreb i hvert fald har været uanvendeligt efter den 30. september 1940, da administrationsrådets

1957 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

Et «retsvidenskabelig» responsum.

309

ophævelse fandt sted. Dette urimelige synspunkt har man endog fundet sig foranlediget til at gengive i bogens engelske résumé.

I et omfangsrigt afsnit om de folkeretlige konsekvenser af okkupation (s. 60—122) hævder forfatterne som fastslået folkeret, at der påhviler befolkningen en retligt begrundet lydighedspligt overfor okkupationsmagten. Denne lydighedspligt, siges det, er det nødvendige korrelat til de ved Haagkonventionen af 1907 med landkrigsreglementet fastsatte indskrænkninger i okkupantens magtbeføjelser. For at okkupanten skal kunne udøve sin folkeretligt anerkendte provisoriske territorialmagthøjhed, uden at samfundsordenen opløses, må befolkningen være pligtig at efterkomme okkupationsmagtens befaling. Vil man — som hævdet fra anden side — forstå Haagkonventionens bestemmelser om okkupation som blotte indskrænkninger i okkupantens faktisk ubegrænsede magt, bliver konsekvensen, at befolkningen er retsløs (s. 67). Dens retsskyttelse er med andre ord afhængig af, at okkupationsforholdet ses som et gensidigt bebyrdende retsforhold. Det anerkendes af forfatterne, at den således antagne lydighedspligt ikke er ganske ubegrænset, idet den må vige for den befolkningen stadig påhvillende troskabspligt overfor den fra territoriet fordrevne lovlige suveræn, jfr. de i landkrigsreglementet optagne forbud mod, at okkupanten tvinger befolkningen til at deltage i krigshandlinger rettede mod dens eget land eller til at aflægge troskabsed til den fjendtlige magt m.v. Men bortset fra disse udtrykkelige hjemlede indskrænkninger i lydighedspligten må der ifølge forff. ikke blot gælde en pligt til at underkaste sig okkupationsmagtens udøvelse af statsmagten, for såvidt okkupanten anvender sin faktiske tvangsmagt, men befolkningen skal positivt udvise loyalitet mod okkupationsmagten (s. 76).

Fra denne antagelse af en principiel lydigheds- og loyalitetspligt for befolkninger i okkuperede lande i forhold til besættelsesmagten — uafhængigt af besættelsens folkeretsmæssige eller folkeretsstridige baggrund — drages der i det foreliggende skrift en række vidtgående konsekvenser i disfavør af den norske modstandskamp og det norske retsopgør. Før disse konsekvenser omtales, er det imidlertid på sin plads at fremhæve, at

1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2653 2654 2655 2656 2657 2658 2659 2660 2661 2662 2663 2664 2665 2666 2667 2668 2669 2670 2671 2672 2673 2674 2675 2676 2677 2678 2679 2680 2681 2682 2683 2684 2685 2686 2687 2688 2689 2690 2691 2692 2693 2694 2695 2696 2697 2698 2699 2700 2701 2702 2703 2704 2705 2706 2707 2708 2709 2710 2711 2712 2713 2714 2715 2716 2717 2718 2719 2720 2721 2722 2723 2724 2725 2726 2727 2728 2729 2730 2731 2732 2733 2734 2735 2736 2737 2738 2739 2740 2741 2742 2743 2744 2745 2746 2747 2748 2749 2750 2751 2752 2753 2754 2755 2756 2757 2758 2759 2760 2761 2762 2763 2764 2765 2766 2767 2768 2769 2770 2771 2772 2773 2774 2775 2776 2777 2778 2779 2780 2781 2782 2783 2784 2785 2786 2787 2788 2789 2790 2791 2792 2793 2794 2795 2796 2797 2798 2799 2800 2801 2802 2803 2804 2805 2806 2807 2808 2809 2810 2811 2812 2813 2814 2815 2816 2817 2818 2819 2820 2821 2822 2823 2824 2825 2826 2827 2828 2829 2830 2831 2832 2833 2834 2835 2836 2837 2838 2839 2840 2841 2842 2843 2844 2845 2846 2847 2848 2849 2850 2851 2852 2853 2854 2855 2856 2857 2858 2859 2860 2861 2862 2863 2864 2865 2866 2867 2868 2869 2870 2871 2872 2873 2874 2875 2876 2877 2878 2879 2880 2881 2882 2883 2884 2885 2886 2887 2888 2889 2890 2891 2892 2893 2894 2895 2896 2897 2898 2899 2900 2901 2902 2903 2904 2905 2906 2907 2908 2909 2910 2911 2912 2913 2914 2915 2916 2917 2918 2919 2920 2921 2922 2923 2924 2925 2926 2927 2928 2929 2930 2931 2932 2933 2934 2935 2936 2937 2938 2939 2940 2941 2942 2943 2944 2945 2946 2947 2948 2949 2950 2951 2952 2953 2954 2955 2956 2957 2958 2959 2960 2961 2962 2963 2964 2965 2966 2967 2968 2969 2970 2971 2972 2973 2974 2975 2976 2977 2978 2979 2980 2981 2982 2983 2984 2985 2986 2987 2988 2989 2990 2991 2992 2993 2994 2995 2996 2997 2998 2999 3000 3001 3002 3003 3004 3005 3006 3007 3008 3009 3010 3011 3012 3013 3014 3015 3016 3017 3018 3019 3020 3021 3022 3023 3024 3025 3026 3027 3028 3029 3030 3031 3032 3033 3034 3035 3036 3037 3038 3039 3040 3041 3042 3043 3044 3045 3046 3047 3048 3049 3050 3051 3052 3053 3054 3055 3056 3057 3058 3059 3060 3061 3062 3063 3064 3065 3066 3067 3068 3069 3070 3071 3072 3073 3074 3075 3076 3077 3078 3079 3080 3081 3082 3083 3084 3085 3086 3087 3088 3089 3090 3091 3092 3093 3094 3095 3096 3097 3098 3099 3100 3101 3102 3103 3104 3105 3106 3107 3108 3109 3110 3111 3112 3113 3114 3115 3116 3117 3118 3119 3120 3121 3122 3123 3124 3125 3126 3127 3128 3129 3130 3131 3132 3133 3134 3135 3136 3137 3138 3139 3140 3141 3142 3143 3144 3145 3146 3147 3148 3149 3150 3151 3152 3153 3154 3155 3156 3157 3158 3159 3160 3161 3162 3163 3164 3165 3166 3167 3168 3169 3170 3171 3172 3173 3174 3175 3176 3177 3178 3179 3180 3181 3182 3183 3184 3185 3186 3187 3188 3189 3190 3191 3192 3193 3194 3195 3196 3197 3198 3199 3200 3201 3202 3203 3204 3205 3206 3207 3208 3209 3210 3211 3212 3213 3214 3215 3216 3217 3218 3219 3220 3221 3222 3223 3224 3225 3226 3227 3228 3229 3230 3231 3232 3233 3234 3235 3236 3237 3238 3239 3240 3241 3242 3243 3244 3245 3246 3247 3248 3249 3250 3251 3252 3253 3254 3255 3256 3257 3258 3259 3260 3261 3262 3263 3264 3265 3266 3267 3268 3269 3270 3271 3272 3273 3274 3275 3276 3277 3278 3279 3280 3281 3282 3283 3284 3285 3286 3287 3288 3289 3290 3291 3292 3293 3294 3295 3296 3297 3298 3299 3300 3301 3302 3303 3304 3305 3306 3307 3308 3309 3310 3311 3312 3313 3314 3315 3316 3317 3318 3319 3320 3321 3322 3323 3324 3325 3326 3327 3328 3329 3330 3331 3332 3333 3334 3335 3336 3337 3338 3339 3340 3341 3342 3343 3344 3345 3346 3347 3348 3349 3350 3351 3352 3353 3354 3355 3356 3357 3358 3359 3360 3361 3362 3363 3364 3365 3366 3367 3368 3369 3370 3371 3372 3373 3374 3375 3376 3377 3378 3379 3380 3381 3382 3383 3384 3385 3386 3387 3388 3389 3390 3391 3392 3393 3394 3395 3396 3397 3398 3399 3400 3401 3402 3403 3404 3405 3406 3407 3408 3409 3410 3411 3412 3413 3414 3415 3416 3417 34